

آثار تربیتی امنیت فرهنگی زنان در جامعه

فهمیه مراد^۱

چکیده

امنیت فرهنگی یکی از مهم‌ترین اقسام امنیت است، که ارزش‌ها و هنجارهای تعیین شده برای جامعه از تغییر و تحولات ناشی از هجوم فرهنگ بیگانه محفوظ می‌ماند. اگر در جامعه‌ای امنیت فرهنگی حاکم باشد، بر تمام اقشار جامعه اثرگذار است، در این میان بانوان به دلیل تاثیرپذیر بودن در صورت وجود امنیت فرهنگی نه تنها از آسیب‌ها حفظ می‌شوند؛ بلکه کنش و منش آنها نیز بهبود می‌یابد. آنچه پژوهشگر را بر آن داشته تا به آثار تربیتی امنیت فرهنگی زنان در جامعه بپردازد آن است که امروزه تاثیر امنیت فرهنگی بر قشر بانوان مغفول مانده و این غفلت سبب بروز مشکلاتی مانند تمایل بانوان به مدگرایی، تجمل گرایی و مواردی از این قبیل شده است، از این رو ضرورت ایجاب کرده است تا با جمع‌آوری کتابخانه‌ای اطلاعات و پردازش توصیفی تحلیلی آن، به آثار تربیتی امنیت فرهنگی بانوان در جامعه پرداخته شود و آثار تربیت فردی امنیت فرهنگی مانند دوری از ماهواره و برهنگی فرهنگی، آراستگی باطنی، رعایت حیا و عفت و آثار تربیت اجتماعی امنیت فرهنگی همچون افزایش نقش هدایتگری بانوان، پرهیز از خودآرایی و تبرج در جامعه، عدم اختلاط با نامحرم و پیشگیری از فساد مورد بررسی قرار گرفته است .

کلیدواژه: آثار ، امنیت فرهنگی ، تربیت، زن.

مقدمه

زنان بیش از نیمی از جمعیت هر جامعه را تشکیل می‌دهند و وظایف خطیر تربیت فرزند و همسری را بر عهده دارند که انجام درست وظایف منوط به داشتن امنیت بانوان در تمامی زمینه هاست که امنیت فرهنگی در راس قرار دارد و موجب امنیت بانوان در امور دیگر مانند امنیت اخلاقی و غیره می‌شود. امروزه دشمنان با آگاهی از نقش امنیت فرهنگی، به آرامی و بسیار مرموزانه، فرهنگ جامعه را مورد هجوم قرار داده‌اند. فقدان امنیت فرهنگی و آسیب‌های ناشی از آن از دید بسیاری از مسئولین و حتی بانوان دغدغه‌مند و خانواده‌ها مغفول مانده و به این مسئله توجه ندارند. از این رو بررسی آثار تربیتی امنیت فرهنگی بانوان جهت آگاهی از این تاثیرات و تلاش برای ارتقا امنیت فرهنگی لازم و ضروری است و نبود پژوهشی جامع در این زمینه بر ضرورت موضوع می‌افزاید اگرچه آثار مشابهی در این زمینه وجود دارد که می‌تواند مبنای تحقیق قرار گیرد از جمله

کتاب امنیت بانوان از دیدگاه آیات و روایات اثر سمیه نجفی‌زمردیان بوده و در سال ۱۳۹۹ توسط مرکز نشر هاجر منتشر شده است.

در این اثر امنیت بانوان را در ابعاد گوناگون مورد بررسی قرار داده است اما در مقاله حاضر تنها به امنیت فرهنگی بانوان پرداخته است.

نرگس عطریات کتاب امور فرهنگی بانوان را در انتشارات ساکو در سال ۱۳۹۶ منتشر کرده‌اند. در این اثر به آموزش فعالیت فرهنگی به بانوان پرداخته است. اما در پژوهش حاضر به نقش امنیت فرهنگی بانوان پرداخته شده است.

مقاله مطالعه عوامل فرهنگی و اجتماعی مرتبط با احساس امنیت اجتماعی زنان نوشته صغری همت و مجید موحد که در نشریه زن و جامعه در سال ۱۳۹۲ به چاپ رسیده است.

در این مقاله همانطور که از عنوانش هویداست به نقش امنیت فرهنگی در اجتماع پرداخته است اما در مقاله حاضر نقش امنیت فرهنگی بر فرد مورد بررسی قرار گرفته است.

همانطور که ملاحظه شد در هیچ یک از آثار فوق و سایر آثار موجود به آثار تربیتی امنیت فرهنگی

۱- مفهوم شناسی

۱-۱) آثار

آثار در لغت: به معنای نشان و نتیجه شیء بوده است.^۱

آثار از واژه اثر گرفته شده در اصطلاح: به معنای «نتیجه و آن چیزی است که از چیزی به دست آید؛ اثر در واقع نشانه و آن علامتی که دلالت بر چیزی می‌کند؛ خبر که بر سخنان گذشته دلالت دارد نه بر عمل آنان؛ آنچه در پی شیء بیاید که فقها آن را حکم گویند» استعمال می‌شود.^۲

۱-۲) تربیت

تربیت در لغت

یکی از مفاهیم کلیدی این تحقیق تربیت می‌باشد؛ تربیت از باب تفعیل است و در لغت نامه‌های عربی از سه ریشه مشتق شده باشد: ۱- ربو یا ربی: به معنی رشد و نمو. ۳- ربا: به معنی اشراف داشتن، محافظت، مراقبت. ۴- ربب: به معنی اصلاح، سرپرستی، مربی، مدبر. ۵- تربیت در لغت‌های فارسی به معنای پروردن، ماخوذ از تربیه به معنی پروراندن، با ادب، با دانش، تهذیب کسی می‌باشد. ۶- برخی دیگر فرموده‌اند: به معنی پرورش دادن، ادب و اخلاق به کسی دادن.^۷

در مورد تعریف اصطلاحی تربیت گفته‌اند: تربیت: پرورش در جهت رشد و کمال. تربیت انسان: بعثت پیامبران، نزول کتابهای آسمانی و تشریع شرایع و تکالیف، همه در راستای تربیت انسان و هدایت او به صراط مستقیم عبودیت و نیل به هدف والای خلقت است؛ یعنی معرفت خداوند متعال و تخلّق به فضائل انسانی و دوری جستن از رذائل و خوی حیوانی است؛ چنان‌که آیات و روایات متعددی بر این حقیقت تأکید دارند و اصولاً فلسفه تشکیل حکومت دینی و نصب کارگزاران

۱. انیس، المعجم الوسیط، ج ۱، ص ۵.

۲. تهانوی، کشاف اصطلاحات الفنون و العلوم، ج ۱، ص ۹۸.

۳. فراهیدی، العین، ج ۸، ص ۲۸۳.

۴. ابن منظور، لسان العرب، ج ۱، ص ۸۲.

شایسته و صالح در رأس امور، تشریع فرائضی همچون امر به معروف و نهی از منکر و اهتمام دین به تعلیم و تعلّم، همان تربیت انسان به تربیت الهی و نیل او به قلّه بلند معرفت و عبودیت است.^۱

با توجه به موارد فوق می توان گفت: تربیت یعنی پرورش و هدایت شخص در جهت رشد و کمال با کسب اخلاق، تهذیب و علم و ادب می باشد.

۳-۱) امنیت فرهنگی

مقصود از امنیت فرهنگی آن است که باتوجه بهآنکه فرهنگ مجموعه باورهای فرهنگی، پایه و اساس رفتار انسانی است. از این رو به وضوح قابل درک است که امنیت نیازمند به بُعد فرهنگی مناسب و سازگار با جامعه است. هیچ کشوری بدون داشتن هیئت مستقل فرهنگی، امنیت نیافته است. علت هم این است که اگر انسانها را از فرهنگ تهی کنند مانند درختی خواهند شد که ریشه اش را قطع کرده اند.^۲

برخی از پژوهشگران حوزه‌ی امنیت در تقسیم بندی ابعاد امنیت، اشاره‌ای به امنیت فرهنگی به عنوان یک بعد مستقل نداشته و تحت عنوان امنیت فرهنگی و اجتماعی از آن یاد می‌کنند؛ علت این امر، عدم تفکیک دقیق میان این دو حوزه است برای مثال امنیت اجتماعی بر گروه‌های جمعی هویتی و اقداماتی ناظر است که برای دفاع از این گونه هویت‌ها در نظر گرفته شده باشند. بدین ترتیب می توان گفت بعد اجتماعی امنیت ملی به معنی قابلیت حفظ الگوهای سنتی است.^۳ همانطور که در این تعریف آمده است بحث از هویت که یکی از اصول فرهنگ است با دید اجتماعی مورد ملاحظه قرار گرفته است. با این اوصاف، مرز میان امنیت اجتماعی و فرهنگی بسیار ظریف است و میتوان این دو را در کنار هم به کار برد.^۴

برخی دیگر بعد فرهنگی را به دلیل ماهیت امنیتی و گره خوردن آن با نظام سیاسی، تحت عنوان بعد فرهنگی - سیاسی یاد می‌کنند؛ و عقاید فرهنگی را بسیار موثر در ساختارها و فراگردهای سیاسی می‌دانند.^۵

نکته اساسی در فراسوی این بعد از امنیت، توانایی جامعه برای تداوم بخشیدن به ویژگی سیاسی - و فرهنگی بنیادی خود، تحت شرایط متحول و در مقابل تهدیدات احتمالی یا واقعی است.

۱. شاهرودی، فرهنگ فقه، ج ۲، ص ۴۳۷.

۲. امیری، امنیت فرهنگی در قرآن و سنت، ص ۳۸.

۳. کدوم، مبانی امنیت ملی، از منظر اسلام خمین (۵)، ص ۴۰.

برخی معتقدند که امکان تفکیک امنیت سیاسی از فرهنگی وجود ندارد و معیار میزان تحمل، انسجام و همزیستی مسالمت آمیز هویت‌های فرهنگی سنتی در بین ملت‌ها را برای سنجش امنیت فرهنگی پیشنهاد می‌کنند و اساساً مهم ترین روابط امنیت سیاسی- فرهنگی را آزادی داخلی و تحمل چندگانگی از یک سو و حاکمیت نظم از سوی دیگر می‌داند.

طبق اوصاف ذکر شده پیرامون امنیت فرهنگی، میتوان آن را به عنوان شاخصه‌ای برای ظرفیت جامعه به منظور حفاظت از ویژگی‌های خاص خود در مقابل تغییر شرایط و تهدیدات مادی و معنوی دانست.^۱

در واقع، امنیت فرهنگی عبارت از ایجاد وضعیتی مطمئن آرامش بخش و خالی از هرگونه تهدید و تعرض در انسان نسبت به دین، افکار، اخلاق، آداب و رسوم، باورها و ارزش های مورد نظر فرد است. به عبارت دیگر، مصونیت فرهنگی فرد و جامعه از هر گونه تعرض و تهدید را امنیت فرهنگی گویند.^۲

ارتقای امنیت فرهنگی موجب می شود امنیت اجتماعی و سیاسی نیزافزایش یافته و با افزایش امنیت اجتماعی موجبات افزایش امنیت اقتصادی و سیاسی نیز فراهم می شود. امنیت فرهنگی شامل امنیت فکری، بیانی و نوشتاری، مصلحت اندیشی فردی، پویایی، ذهنی خلاقیت ها و حفظ و نگهداری میراث فرهنگی است.^۳

از منظر اسلامی نیز امنیت فرهنگی از جایگاه والایی برخوردار است، امنیت فرهنگی در این نگاه به معنای از بین بردن کلیه تنوع ها و تفاوت های موجود در بین افراد اجتماع در حوزه فرهنگی و یکسان سازی آنها نیست.^۴

انسانها، زبان، گویش، نژاد، هنر، سلیقه و بینشهای متفاوت دارند و این تفاوت‌ها و اختلاف‌ها به نص صریح قرآن کریم برای شناخت و شناساندن است و هیچ امتیاز و یا عدم مزیتی به شمار نمی‌آید و تنها امتیاز انسانها در نزد خداوند درجه تقوا و پرهیزگاری آنهاست.^۵

در راستای برداشت اسلامی از امنیت فرهنگی و از منظر علم فقه می‌توان آن بدین صورت تعریف کرد: «مکلفین، افراد، نظام اسلامی و عموم مسلمین با انجام دادن یا ندادن تکالیفی مانند تقید به آداب شرعی نظیر حجاب و تعظیم شعائر اسلامی و تحریم محرماتی چون ارتداد کتب ضاله و

۱. شیرین، همان، ص ۵۱

۲. صالحی امیری، فرهنگ و مدیریت سازمان های فرهنگی، ص ۵۶

۳. صالحی، همان، ص ۵۷

۴. مطهری، دستورات نگاه، به امنیت در آموزه های اسلام، ص ۱۰۶

بگذارد و سپس در او بدمد، که از آن پس دیگر غیرتی برایش نماند، به طوری که پیش زنانش بیایند و او غیرت به خرج ندهد».

با توجه به احادیث مذکور مردی که غیرت ندارد، اگر زنش هم روبه روی او زنا کند بی تفاوت است و چنین مردی دیوث خوانده می شود که هرگز بوی بهشت به استشمام او نمی رسد.

اگر مردی در خانواده ای احساس کند که وسوسه های شیاطین پیدا و پنهان، تلاش در به انحراف کشیدن همسر و فرزندان او را داشته و با این وجود، واکنشی نشان ندهد، از طرف اسلام به عنوان بی غیرت شناخته شده و مورد نکوهش واقع می شود؛^۱ اما در جوامع غربی به وفور مشاهده می شود و از نبود فرهنگ سالم در جوامع غربی علت اصلی این مسئله است . اگر فرهنگ سالم و اسلامی در جامعه حاکم باشد و فرهنگ مورد تهاجم قرار نگیرد موجب میشود که مردان غیرت مند از خانواده های خود حمایت کنند او از طرفی زنان هم نیز به وظایف شرعی خود از جمله طرز صحبت کردن با نامحرم، رعایت حجاب و عفاف و... آگاه بوده و از رفتارهای مخالف با موازین اسلامی خودداری می کنند. در خانواده ای زنی که موازین شرعی را رعایت نکند و مردانش بی تفاوت باشند و حتی در آن جامعه مردان نسبت به زنان و نوامیس خود اهمیتی ندهند، علاوه بر رواج بی غیرتی، فساد در آن جامعه افزایش می یابد اما غیرتی که در هر خانواده و جامعه ای حکم فرما باشد مانع از جلوگیری فساد می شود.

با توجه به مطالب گفته شده میتوان دریافت که امنیت فرهنگی عامل جلوگیری و پیشگیری از رذیلت های اخلاقی همچون بی غیرتی و روابط آزاد با نامحرم است که اگر امنیت فرهنگی وجود داشته باشد سبب می شود که روح فرهنگ اسلامی در خانواده جریان یابد و مردان از خانواده خود حمایت کنند و با این حمایت خود، زنان را از گناهی همچون زنا و ارتباط با نامحرم دور سازند و خانواده و در نهایت جامعه از فساد به دور باشد.

نتیجه

بانوان و زنان مهم‌ترین قشر هر جامعه به شمار می‌آیند که در صورت برخورداری از تعالی اخلاقی، تعالی و پیشرفت جامعه را رقم می‌زنند، آنچه که صاحب تعالی مادی و معنوی بانوان خواهد شد، مسئله امنیت فرهنگی است؛ یعنی بانوان مورد هجوم فرهنگ بیگانه قرار نگیرند و ارزش‌ها و هنجارهای مطلوب را در زندگی خود اعمال سازند. در این پژوهش به آثار امنیت فرهنگی بانوان در جامعه پرداخته شد تا با آگاهی و شناخت از این آثار بتوان گامی در جهت ارتقای امنیت فرهنگی و تعالی بانوان برداشت؛ چرا که هدف از نگارش این پژوهش شناخت و تبیین آثار تربیت فردی و اجتماعی امنیت فرهنگی زنان در جامعه است و نتایجی حاصل گردیده که به شرح زیر است:

اگر در جامعه امنیت فرهنگی حاکم باشد سبب می‌گردد که بانوان از ورود ماهواره به خانه‌ها جلوگیری کنند و خود و خانواده را از آسیب‌های ناشی از ماهواره حفظ نمایند.

امنیت فرهنگی در گام بعدی سبب می‌شود که بانوان با تقویت فضایل اخلاقی، آراستگی باطنی را برای خود به ارمغان آورند و عفت و حیای آنان حفظ شود و تحت تاثیر فرهنگ نامطلوب بیگانه قرار نگیرند.

اگر در جامعه امنیت فرهنگی حاکم باشد بانوان در بعد اجتماعی نیز می‌توانند تاثیرگذار باشند به این صورت که نه تنها خود هدایت مییابند؛ بلکه سبب هدایت دیگران و اطرافیان نیز خواهند شد.

دومین تاثیر امنیت فرهنگی عدم اختلاط با نامحرم و پیشگیری از آسیب‌های اختلاط است و در نهایت امنیت فرهنگی موجب پیشگیری از فساد در جامعه خواهد شد.

منابع

*قران کریم

- (۱) ابن منظور، محمد بن مکرم ابوفضل جمال الدین ، لسان العرب، بیروت، دار صادر، سوم، ۱۴۱۴
- (۲) اربلی، علی بن عیسی ، کشف الغمۃ فی معرفۃ الأئمة، قم: مرکز الطباعة و النشر للمجمع العالمی لاهل البيت، ۱۴۳۳ه ق
- (۳) ابن فارس، ابو الحسین، احمد بن فارس بن زکریا، معجم مقائیس اللغة، بیروت، دار الفکر، ۱۳۹۹ق
- (۴) انیس، ابراهیم، فرهنگ المعجم الوسیط، مترجم: محمد بندر ریگی، تهران: اندیشه اسلامی، ۱۳۸۹ه.ش.
- (۵) تهانوی، محمدعلی بن علی، کشاف اصطلاحات الفنون و العلوم، تهران: سپاس، ۱۳۸۹ه.ش.
- (۶) حاتمی ، پرستو، آسیب های ماهواره بر نظام خانواده، تهران، انتشارات فرزندگان دانشگاه، ۱۳۹۹
- (۷) حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، قم، موسسه آل بیت علیهم السلام، بی تا
- (۸) خامنه ای، علی ، فرهنگ و تهاجم فرهنگی ،تهران، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، اول، ۱۳۷۳
- (۹) دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران ، دانشگاه تهران، اول، ۱۳۷۷
- (۱۰) شاهرودی، محمود ، فرهنگ فقه، تهران، موسسه دائره المعارف فقه اسلامی، ۱۳۸۲
- (۱۱) صالحی امیری، سید رضا، فرهنگ و مدیریت سازمان های فرهنگی ،تهران، انتشارات مجمع تشخیص مصلحت نظام، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، چاپ سوم، ۱۳۹۲
- (۱۲) شیخ صدوق، محمد بن علی، من لایحضره الفقیه ، قم، دفتر انتشارات اسلامی ، ۱۳۷۵
- (۱۳) طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام ، تهران، کتابچی، ششم، ۱۳۷۶
- (۱۴) عمید، حسن، فرهنگ عمید، تهران، امیر کبیر، ۱۳۶۳
- (۱۵) فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العین، بی جا، دار المکتب الهلال (کتابخانه فقاقت) ،

۱۷) کریمی، علی، بابایی، اکبر، امنیت ملی از منظر امام خمینی (ره)، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۹۱

۱۸) کلینی، ابو جعفر، محمد بن یعقوب، الکافی، قم، اسوه، سوم، ۱۴۱۲

۱۹) گروه مطالعاتی امنیت، نظریه امنیت در جمهوری اسلامی ایران، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۸۷

۲۰) مصباح یزدی، محمد تقی، تهاجم فرهنگی، تهران، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۰

۲۱) معین الاسلام، مریم، پوشش و آرایش، تهران: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۳۱ ه. ش.

۲۲) نجف نیا، فرید، غیرت در مکتب عترت، قم، اسوه، ۱۳۹۴

۲۳) نیلفروشان، پریسا، آسیب شناسی خانواده، اصفهان، انتشارات دانشگاه اصفهان، چهارم، ۱۳۹۸

مقالات

۲۴) تصدیقی، محمد علی، مولفه های امنیت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در افق چشم انداز ۱۴۱۴ جمهوری اسلامی ایران، نشریه مهندسی فرهنگی، سال چهارم مرداد و شهریور ۱۳۸۹ شماره ۴۳ و ۴۴

۲۵) زمانی، علی اکبر، شفیعی، جمال، در آمدی بر رابطه امنیت و فرهنگ و آثار جهانی شدن در امنیت فرهنگی جهان سوم، نشریه نگرش راهبردی ۱۳۸۶ شماره ۸۳ و ۸۴

۲۶) صالحی، مبانی نظری و راهبردی مدیریت ارتقای امنیت اجتماعی و فرهنگی در تهران، نشریه راهبرد تابستان ۱۳۹۰، شماره ۵۹

۲۷) قنبریان، بررسی ازدواج سفید در نظام حقوقی ایران و غرب، : کنفرانس ملی تحقیقات علمی جهان در مدیریت، حسابداری، حقوق و علوم اجتماعی، ۱۳۹۶

۲۸) وطن دوست، رضا، نگاهی به امنیت در آموزه های اسلامی، نشریه الهیات و حقوق دانشگاه رضوی (آموزه های قرآنی)، سال هفتم پاییز ۱۳۸۶، شماره ۹ (پیاپی ۲۵).

پایان نامه

۲۹) امیری، علیرضا، امنیت فرهنگی در قران وسنت، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه

۳۰) شیر، جمشید، بررسی تاثیر آموزه های شیعی در امنیت فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه قم، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، (سایت ایرانداک)، ۱۳۹۴